

Libor Flemnř

**Zařĩzenĩ pro sport
a tělesnou vřchovu
v Āeské republice**

Zařízení pro sport a tělesnou výchovu v České republice

Libor Flemr

Recenzovali:

prof. PhDr. Aleš Sekot, CSc.

doc. Mgr. Jana Vašíčková, Ph.D.

**Národní
plán
obnovy**

**Financováno
Evropskou unií**
NextGenerationEU

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Publikace byla vydána za podpory Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a Národního plánu obnovy v rámci projektu Transformace VŠ na UK (reg.č. NPO_UK_MSMT-16602/2022).

Vydala Univerzita Karlova
Nakladatelství Karolinum
Praha 2022
Redakce Veronika Ptáčková
Grafická úprava Jan Šerých
Sazba DTP Nakladatelství Karolinum
Vydání první

© Univerzita Karlova, 2022

© Libor Flemr, 2022

Cover photo © ČTK / Michal Krumphanzl, 2022

ISBN 978-80-246-5198-9

ISBN 978-80-246-5234-4 (pdf)

Univerzita Karlova
Nakladatelství Karolinum

www.karolinum.cz
ebooks@karolinum.cz

Obsah

1 Úvod	8
1.1 Postavení a realizace sportu v České republice	10
1.2 Vymezení základních pojmů	12
1.3 Obecná charakteristika sportovních zařízení	14
1.4 Výzkumný problém	16
2 Metodika	20
3 Historicko-sociologický kontext sportovišť na českém území	22
3.1 Socialistické územní plánování	25
3.2 Nymburské sportovní centrum	32
3.3 Období demokratizace a tím i decentralizace	38
3.4 Situace ve 21. století	43
3.5 Veřejné mínění o Národním olympijském centru v Nymburce	49
3.5.1 Metodika	49
3.5.2 Výsledky a diskuze	52
3.5.3 Závěry	62
4 Vývoj a aktuální stav sportovní infrastruktury v České republice	63
4.1 Kde Češi nejčastěji sportují?	67
4.1.1 Metodika	70
4.1.2 Děti, mládež a dospělí	71
4.1.3 Focus groups se žáky	75
4.2 Sportovní plochy pro rekreační, výkonnostní a vrcholový sport	76
5 Jak také mohou vznikat sportovní haly v České republice	80
5.1 Sportovní hala	80
5.1.1 Výběrové řízení	81
5.1.2 Státní dotace	83
5.1.3 Zázemí haly – multifunkčnost	84

5.1.4	Obsazenost haly	86
5.1.5	Ceník	87
5.1.6	Diskuze a závěry	88
5.2	Parkourová hala	89
5.2.1	Úvod	89
5.2.2	Způsob financování	90
5.2.3	Hledání prostoru	91
5.2.4	Vlastní rekonstrukce	92
5.2.5	Závěr – provoz haly	93
6	Zimní stadiony v České republice	94
6.1	Analýza středočeského zimního stadionu	96
6.1.1	Metodika	96
6.1.2	Výsledky	97
6.1.3	Diskuze	105
6.1.4	Závěry	107
7	Plavecké bazény a aquaparky v České republice	108
7.1	Aquaparky	110
7.2	Komparace vybraných pražských plaveckých bazénů	112
7.2.1	Metodika	113
7.2.2	Výsledky a diskuze	113
7.2.3	Závěry	120
8	Sportovní vybavenost základních škol v České republice	122
8.1	Metodika	124
8.2	Prostorové podmínky pro výuku tělesné výchovy v základních školách	125
8.2.1	Venkovní prostory pro výuku tělesné výchovy	127
8.2.2	Vnitřní prostory pro výuku tělesné výchovy	131
8.2.3	Názory učitelů tělesné výchovy na prostorové podmínky	135
8.3	Materiální vybavení pro výuku tělesné výchovy v základních školách	136
8.3.1	Materiální podmínky pro výuku tělesné výchovy v tělocvičně / sportovní hale	137
8.3.2	Materiální vybavenost pražských škol pro tělesnou výchovu	138
8.4	Diskuze	139
8.5	Aktuální otázky tělesné výchovy v České republice	142
8.5.1	Metodika	143
8.5.2	Výsledky	144
8.5.3	Bariéry navýšení hodinové dotace tělesné výchovy	147

9 Vývojové trendy sportovní infrastruktury	149
9.1 Diskuze	158
9.2 Závěr	162
10 Závěry	164
10.1 Závěry – tělesná výchova	171
11 Souhrn	175
12 Summary	177
13 Literatura	179
13.1 Seznam užitečných odkazů	187
14 Seznam tabulek a grafů	188

1 Úvod

Jedním z nejdůležitějších předpokladů pro sportování a výuku tělesné výchovy je tvorba vhodných prostorových podmínek pro jejich realizaci. Tedy výstavba a údržba sportovních zařízení. I když to samozřejmě není podmínka jediná, protože sportování a pohybová aktivita jsou jednoznačně multifaktorové záležitosti.

V České republice se pohybová inaktivita stává vážným problémem, v posledních letech zejména u dětí a mládeže. To má za následek mj. zvyšující se počet obézních osob a osob s nadváhou. Je přirozené, že v průběhu sportování může docházet k různým zraněním. Nicméně tyto následky jsou zpravidla krátkodobějšího charakteru (zlomená končetina apod.). U nespportujících jedinců jsou choroby zpravidla vážnějšího a hlavně dlouhodobějšího, až celoživotního charakteru. Jako příklad můžeme uvést třeba diabetes, hypertenzi apod. Navíc sport a pohybová aktivita mají nesporný psychohygienický potenciál. Myslíme si, že právě tento potenciál sportu a pohybových aktivit je trochu opomíjen a podceňován. V kontextu zvyšujících se „psychických nároků doby“ by měl být tento benefit zdůrazňován.

Obecně má sport v České republice skvělou reputaci z hlediska mezinárodních úspěchů (Emil Zátopek, Věra Čáslavská, Ivan Lendl, Martina Navrátilová, Jarmila Kratochvílová, Jan Železný, Pavel Nedvěd, Jaromír Jágr ad.). V posledních letech na mezinárodní scéně mají jednoznačně navrch čeští individuální sportovci před kolektivními sporty. Na letních olympijských hrách v roce 2016 v Riu de Janeiro neměl český sport své zastoupení v kolektivních sportech. To samo o sobě o něčem vypovídá. Dále má sport a tělovýchova v československé historii velmi dobré renomé v rámci odboje proti totalitám – fašismu a komunismu. Na straně

druhé sport doprovází negativní jevy typu diváckého násilí, sázkařských podvodů, úplatkářských afér apod., často spojované s nejpoblárnějším českým sportem – fotbalém. Ale i třeba netransparentnost financování sportu obecně. Dalším negativním jevem, nejen vrcholového sportu, je problematika dopingu. Prim v této oblasti hrají silové sporty – různé formy kulturistiky či vzpírání.

Signifikantní je ale skutečnost, že do českého sportu neplynou od státu adekvátní finanční prostředky. V kontextu výše zmíněných pozitiv sportu to je paradoxní situace. Z hlediska politického je sport neatraktivní téma a to mu nepomáhá. To je dáno tím, že sport je vnímán obecně jako pozitivum pro všechny politické aktéry, a není tedy prostor pro kýžené vymezení se oproti politické konkurenci. Také pro média je jednoznačně prodejnější střet než souhlas aktérů.

Mělo by být celospolečenským zájmem výrazně rozšířit okruh pravidelně sportujících lidí, zejména pak u dětí a mládeže. To je možné za předpokladu zabezpečení vhodného a atraktivního prostředí. Proto jsou jedny z dalších možností progresu sportování široké veřejnosti podmíněny mj. počtem, dostupností, kvalitou i možným způsobem využití sportovišť a ploch využitelných pro sport. Prostorové podmínky pro sportovní či pohybové aktivity mají v podstatě dopady i na nesportovní jedince. I když si jsme vědomi toho, že se všichni jedinci nenechají nalákat k zapojení do sportovních aktivit. U využívání sportovních zařízení obyvateli se v zásadě nejedná o nic jiného než střet nabídky a poptávky. Navíc je prospěšné znát, alespoň rámcově, poptávku jednotlivých skupin populace a využitelnost stávající sportovní infrastruktury. Dále je prospěšné zjistit názory nezávislých (politicky, ekonomicky atd.) odborníků na problematiku prostorových podmínek pro provozování pohybových a sportovních aktivit. Je žádoucí upozornit na rozdíly a společné znaky sportovní infrastruktury pro vrcholový, výkonnostní a rekreační sport. Jakožto i sledovat současné trendy, kterými se plánování a výstavba sportovních zařízení ubírají v tuzemsku i zahraničí.

Všechny tyto otázky se pokusíme prozkoumat v předkládané monografii.

Je namístě si uvědomit, že postupem doby význam pohybových a sportovních aktivit dramaticky stoupá. To je dáno zejména vysokou mírou automatizace, kterou zaznamenáváme v posledních dekádách v mnoha oborech (zemědělství, průmyslu ad.), a pasivními formami transportu (automobil, veřejná doprava) v případě dospělých. V případě dětí je to velká dostupnost (i finanční) atraktivních elektronických přístrojů, taktéž pasivní formy lokomoce od útlého věku (elektrická

autička) a vůbec preferovaný hédonistický způsob života. Civilizační vymoženosti snad všeho druhu v posledních letech nabírají na dosud nebývalém tempu, které, zdá se, nemá obdoby, a tím mění mnoho zažitých dlouhodobých zvyklostí. Důkazem mohou být stoupající počty osob s civilizačními chorobami, jako je například nadváha, obezita, různé formy diabetu mellitu, ale i choroby psychického rázu. Přičemž na benefity sportování pro psychiku jedince se poměrně často zapomíná. V těchto souvislostech fyzicky aktivní trávení volného času současné populace je v podstatě nezbytností pro udržení fyzické i psychické kondice či zdraví jako takového.

V předkládané monografii bylo částečně využito předchozích výzkumů autora (Flemlr 2009, 2015a, 2018a, 2018b; Flemlr et al. 2009; Fialová et al. 2015). Dále byly použity podklady ze závěrečných kvalifikačních prací, které autor vedl. V případě plaveckých bazénů a aquaparků se jedná o práce Jelínkové (2015) a Horáka (2016), v případě zimních stadionů je to práce Krejsy (2015) a u nymburského sportovního centra jde o práci Vančurové (2015).

1.1 Postavení a realizace sportu v České republice

Na jednu stranu je v České republice určitá skupina osob, která sportuje dostatečně nebo až přemíru. Na stranu druhou je obdobně početná skupina osob, která zase nesportuje vůbec. A mezi nimi je patrně nejpočetnější skupina, která sportuje nárazově. Jednou za rok realizace sjezdového lyžování apod. Zdá se ovšem, že pravidelnost a kontinuita sportování jsou jeho velmi důležité atributy, pakliže má přinášet kýžené zdravotní benefity.

Sport má v české společnosti dobré postavení, ale všeobecně se to neprojevuje v jeho vlastní realizaci a finanční podpoře – výše, kontinuita, jistota, transparentnost. V porovnání se skandinávskými zeměmi je sportovní aktivita v České republice nižší, což platí i o její podpoře a zajištění (více viz Numerato a Flemlr 2013).

Jak již bylo zmíněno výše, nejpoblárnějším českým sportem je fotbal, což platí zejména od jara do podzimu. Přes zimní období přebírá toto postavení lední hokej. V divácké atraktivitě těchto dvou sportů u žen vede lední hokej, zřejmě pro svou dynamičnost, spád hry a mužnost. Přesto ale v České republice vychází jeden zimní stadion na cca 71 tis. obyvatel (KPMG 2012). V Praze a středních Čechách je situace horší, zde vychází jeden zimní stadion na více než 96 tis. obyvatel

(KPMG 2012). I když i zde se situace v poslední době (pěti let) poměrně vylepšuje. V obecné rovině je možné říci, že zimní stadion je v ČR zpravidla ve městech nad 20 tis. obyvatel.

Mezi další nejpopulárnější sporty v ČR lze zařadit tenis a atletiku. Nicméně divácký zájem právě o atletiku je vysoký v momentě účasti největších světových hvězd. Svého času to byly například pravidelné účasti Usaina Bolta na Zlaté tretře v Ostravě. Na mezinárodní úrovni je český divácký zájem zjednodušeně řečeno přímo úměrný úspěchům českých sportovkyň a sportovců. To lze dokumentovat na případech českého ženského tenisu a jeho velkých úspěchů v týmové soutěži Fed Cup. Což doprovázel opravdu velký divácký zájem. Jako další příklad můžeme uvést úspěchy českého biatlonu. Zatímco v dřívějších dobách byla divácká návštěvnost závodů nízká, v posledních letech se v případě světového poháru jedná o desítky tisíc diváků.

Zde se dostáváme k dalšímu českému fenoménu. A sice k vysoce nadstandardní kvalitě v pořádání světových klání v různých sportovních odvětvích. Pravidelně se to týká pořádání světového šampionátu či závodů světového poháru ve vodním slalomu v pražské čtvrti Troja. Dále se to týká světového biatlonu, kdy i zahraniční biatlonisté chválí organizaci a hlavně diváckou kulisu, kterou nezřídka kdy označují za nejlepší na světě. Hokejové světové šampionáty pořádané na českém území mívají divácké rekordy v počtu návštěvníků. Již zmíněné atletické závody Zlatá tretra v Ostravě jsou již tradičně hodnoceny velmi vysoko v rámci ostatních atletických mítinků. Z hlediska návštěvnosti a atmosféry byla tradičně vysoce hodnocena GP města Brna v motocyklovém sportu. V této souvislosti je tradiční, prakticky každoroční otázka, kdo (pořadatel, MŠMT, Jihomoravský kraj, stát, město Brno) by měl zaplatit tzv. zalistovací poplatek promotéru mistrovství světa v řádu několik miliónů eur. Nakonec se většinou jedná o podílové financování výše uvedených. A mohli bychom uvést další významné sportovní akce.

Z hlediska počtu aktivních členů jednotlivých sportů jednoznačně vede fotbal (337 tis.), pak atletika (76 tis.), florbal (73 tis.) a tenis (70 tis.). Např. populární a mezinárodně známý lední hokej má „jen“ 34 tis. členů (včetně cca 1,5 tis. dívek a žen). Výše zmíněné sportovní svazy jsou sdružené v České unii sportu – ČUS (do roku 2013 ČSTV).

V rámci školního sportu je nejvýznamnější a nejpočetnější organizací Asociace školních sportovních klubů – AŠSK (90 tis. členů, 2018).

Závěrem této podkapitoly je vhodné se zmínit o obecných zákonitostech, které se týkají účasti českých obyvatel v pohybových aktivitách a jsou platné v českém prostředí. Dlouhodobě je známa větší inklinace

chlapců k organizované formě sportu oproti dívkám. Větší oblíbenost domácího cvičení nebo cvičení s rodinnými příslušníky u dívek. Větší zapojení do organizovaných forem sportu v městských oblastech. V posledních letech lepší fyzická kondice městských dětí, alespoň dle výsledků Odznaku všestrannosti olympijských vítězů (OVOV 2019; Glatz 2018). Ne vždy tomu tak bývalo (např. Jansa et al. 1996). Je známa zpravidla větší popularita neorganizovaných aktivit ve venkovských oblastech. U české dospělé populace jsou mj. známé následující primární tendence. Vyšší dosažené vzdělání či socioekonomický status predikují vyšší účast ve sportovních aktivitách. Život obyvatel měst predikuje vyšší účast ve sportovních aktivitách než život obyvatel venkovských. Muži jsou zpravidla sportovně aktivnější než ženy. V seniorském věku se zdá, že se tato tendence spíše obrací.

1.2 Vymezení základních pojmů

Zde přinášíme rámcové definování základních pojmů, jak budou používány v této monografii. V rámci zachování určité homogenity a tematické kontinuity tato podkapitola z velké části vychází z již dříve publikovaných prací autora (Flemer 2009; Flemer et al. 2009).

Pohybová aktivita (z latinského *activus* – činný). Teplý (1983, 8) udává, že „jde o obecný pojem, jehož rozsah a obsah je těžko ohraničitelný“. V obecné rovině je za pohybovou aktivitu považována všechna pohybová činnost – soubor veškerých motorických aktivit jednotlivce (Teplý 1983; Sýkora et al. 1995; Malina et al. 2004 aj.). Pohybovou aktivitu lze obvykle dělit na realizovanou především ve volném čase, při domácích činnostech, při výkonu povolání (Bouchard a Shephard 1994) a jinde. Samozřejmě, že existuje i detailnější členění pohybových aktivit na základní činnosti člověka (tzv. základní pohybový fond); pracovní (profesní) činnost; bojovou (vojenskou) činnost; kulturně-uměleckou činnost; tělocvičně-sportovní činnost (Kasa 2000) apod. V předkládané publikaci chápeme pohybovou aktivitu jako zastřešující termín pro veškerou sportovní aktivitu (např. dle Kasy 2000), tělocvičně-sportovní činnost (více viz definování sportu) a lokomoční aktivitu.

Dále je vhodné zmínit pohybovou inaktivitu neboli hypokinezi. Zjednodušeně řečeno se jedná o pohybovou nedostatečnost či chudost, spojenou s nedostatečným energetickým výdejem organismu.

Sport. V podstatě existují dvě krajní polohy tohoto pojmu (Slepičková 2005; Zakrajsek 1991): první pojetí akcentuje soutěž, výkon

a výsledky. Toto pojetí soutěžního sportu klade důraz na tyto atributy – trénink, výkon, soutěž ad., a preferovali jej např. Choutka a Dovalil (1991), Dovalil (2002). Druhá varianta je v plném souladu s etymologií slova „sport“, které je latinského původu (desportare) a znamená něco ve smyslu rozptylovat se, bavit se. V tomto podstatně obsáhlejší pojetí je sport definován i v Evropské chartě sportu (MŠMT 1994, čl. 2a):

„Sportem se rozumí všechny formy tělesné činnosti, které ať již prostřednictvím organizované účasti či nikoli si kladou za cíl projevení či zdokonalení tělesné i psychické kondice, rozvoj společenských vztahů nebo dosažení výsledků v soutěžích na všech úrovních.“

S nebývalou diverzifikací sportu z posledních dekád (vznik zcela nových sportovních odvětví, často s prvky zábavy a určité formy hédonismu) se ukazuje, že širší pojetí významu sportu nabývá postupem doby stále více na aktuálnosti a adekvátnosti.

V současné době lze v českém prostředí vycházet především ze zákona o podpoře sportu z 28. února 2001 (ve znění účinném od 31. 7. 2019), který sportu připisuje ve společnosti v teoretické rovině poměrně výsadní postavení, jelikož jej definuje jako veřejně prospěšnou aktivitu.

„Sportem je pro účely tohoto zákona každá forma tělesné činnosti, která si prostřednictvím organizované i neorganizované účasti klade za cíl harmonický rozvoj tělesné i psychické kondice, rozvoj společenských vztahů, upevňování zdraví a dosahování sportovních výkonů rekreačně nebo v soutěžích všech úrovní, a to individuálně nebo společně“ (§ 2 odst. 1).

V tomto širším slova smyslu je sport pojímán i v této monografii.

Sportovní aktivity je možné dělit dle mnoha hledisek: podle realizace ve kterém ročním období (letní, přechodné, zimní); prostředí (venkovní, kombinované, sálové); počtu zúčastněných sportovců (individuální vs. kolektivní); míry organizovanosti (formálně organizované, neorganizované) ad. V kontextu socializačních mechanismů jsou odborně a vědecky zajímavé zejména rozdíly mezi formálně organizovaným a neorganizovaným sportem a mezi sportem individuálním a kolektivním (Fleml a Valjent 2010). Dalším podstatným atributem sportu je jeho členění z hlediska dosahovaného výkonu a potenciálních ambicí na rekreační, výkonnostní a vrcholový, potažmo profesionální. Je tedy patrné, že pojem sport může znamenat pro různé jedince něco zcela odlišného. Třeba pro profesionálního sportovce značí sport mj. zaměstnání, způsob obživy. Pro někoho jiného – děti, mládež, dospělí, seniory – může zase být vítanou možností seznámit se s novými lidmi, zábavou, relaxací, možností jít ven ad. V této souvislosti hovoříme o tzv. společenském

modelu sportu. Právě proto je vhodné zpravidla uvádět detailnější charakteristiku sportu – jeho přívrstvek.

Prostorové podmínky. Jsou jimi zamýšleny všechny prostory (venkovní či vnitřní), kde je možné realizovat pohybové aktivity a tělesnou výchovu. Česká výzkumná šetření se zpravidla soustřeďují na to, v jakých zařízeních a sportovištích respondenti sportují. Ale nikterak prostorové podmínky pro realizaci pohybových aktivit celostně nedefinují. V zahraničních výzkumech se oproti tomu objevuje množství „zastřešujících“ termínů pro tyto prostorové podmínky. Jedním z nejčastěji takto užívaných termínů je „neighborhood/physical environment(s)“ (např. Sallis et al. 1997; Giles-Corti a Donovan 2002a, 2002b; Pikora et al. 2002; Hume et al. 2005; Mota et al. 2005; Trayers et al. 2006). Takže lze prostorové podmínky chápat jako zastřešující termín pro všechny prostory a prostranství sloužící pohybovým aktivitám či sportu – sportoviště, sportovní infrastruktura, sportovní zařízení, intravilán města (cyklostezky, chodníky), přírodní prostředí (lesy, vodní plochy) apod.

Prostorové podmínky pro sport – sportovní zařízení. Sportovním zařízením se podle zákona č. 115/2001 Sb., o podpoře sportu (ve znění novely č. 178/2019 Sb.), § 2 odst. 3 chápe „objekt, pozemek, vodní plocha, budova nebo jejich soubor sloužící výhradně nebo převážně pro provozování sportu“.

Jde o sportovní infrastrukturu či sportovní vybavenost ve všeobjímajícím smyslu slova, veškerá sportovní zařízení (venkovní, krytá) a prostranství potenciálně využitelná pro sport či pro něj přímo určená. Ať už se jedná o uměle vybudované plochy nebo přírodní prostředí.

Plánování rozvoje sídel z hlediska sportu v České republice podléhá zákonům a různým předpisům, vyhláškám o územním plánování. V reálné praxi se ovšem neobejde bez tvůrčí činnosti urbanistů a architektů. V teoretické rovině se územní plánování a urbanismus oddělují. V reálné praxi se ovšem velmi prolínají.

1.3 Obecná charakteristika sportovních zařízení

Již v antických dobách byla sportoviště integrální a nezastupitelnou složkou občanské vybavenosti lidských sídel (Flemer et al. 2009). Podmínky pro realizaci sportovních či pohybových aktivit vytváří přírodní prostředí, sportovní a rekreační stavby a zařízení spolu s další občanskou vybaveností. Zejména v posledních dekadách je opět úzký kontakt s přírodou v kontextu efektivní psychické, ale i fyzické regenerace sil zdůrazňován.

Rozsah a počet zařízení, zeleň a vodní plochy pro sport, tělovýchovu a rekreaci jsou upřesňovány urbanistickými ukazateli. Ty se v jednotlivých světadílech a státech liší podle charakteru přírodního prostředí, podnebí, tradic, politických systémů, politických programů atd. Srovnání je možné pouze mezi státy, které jsou si v těchto parametrech podobné.

Jednou z podstatných charakteristik sportovních zařízení je skutečnost, že vinou zpravidla vysokých provozních nákladů se většinově jedná o nevýdělečné provozy. Segmenty sportovišť, kde lze očekávat ziskovost, jsou v ohnisku zájmu privátního sektoru. Jsou to sjezdařské areály či fitness centra.

Specifikem marketingu sportovních zařízení je jeho provázanost s marketingem sektoru služeb a také cestovního ruchu. Sportovně-rekreační segment služeb patří k jedněm z nejvýznamnějších rámců z pohledu realizace cestovního ruchu. Přičemž využívá přírodních a též umělé zbudovaných dispozic k progresu sportu, rekreace, a tím i turistiky (Jakubíková 2012).

Obce i regiony stále více usilují jak o vlastní propagaci, tak i reklamu nabízených aktivit. Čímž se chtějí odlišit od „konkurence“, ale navíc i upozornit na nabízené služby. Ty by mohly potenciálně přilákat jednak místní obyvatele, jednak turisty k jejich využívání. Tím pádem navýší dodatečné ekonomické aktivity v regionu. Města, obdobně jakožto privátní subjekty, usilují o to, aby obyvatelé dané lokality využívali maximum služeb v místě svého bydliště. Dostupnost co možná nejpestřejšího spektra služeb v blízkém okolí bydliště vede logicky k nižší potřebě dojezdu mimo tuto spádovou oblast. Zvýšená ekonomická aktivita obyvatelstva tak umožňuje další rozvoj daného území, a tím i de facto potenciál vyšší kvality života (Flemr et al. 2009). Toto ale platí jen do určité míry (např. zvýšená doprava).

Z výše uvedených stručných charakteristik sportovních zařízení je zřejmé, že celá problematika sportovní infrastruktury je velmi komplexní, a tím pádem se stává složitou. To je mj. způsobeno jistou „roztříštěností“ sportovišť. Např. oproti dřívější době je dnes širší portfolio vlastníků a provozovatelů sportovních zařízení. Dále i vzhledem k diverzifikaci pohybových aktivit je nutná podstatně pestřejší sportovní infrastruktura. Navíc jsou pro privátní vlastníky a provozovatele sportovních zařízení všechna ostatní sportoviště de facto konkurencí. Soukromí vlastníci mají obvykle svou úlohu velmi zjednodušenou ve smyslu svého primárního zájmu, kterým je tvorba zisku. „Veřejně prospěšní“ provozovatelé mají v tomto směru velmi ztíženou úlohu. Co je jejich základním posláním? Generování zisku, vyrovnaný rozpočet zařízení nebo spokojenost většiny

obyvatel dané lokality, včetně např. nízkopříjmových skupin, handicapovaných, dětí a mládeže? Přičemž tyto dva základní cíle jsou v podstatě ve vzájemném rozporu. Je to tedy jakési hledání „ideálního“ kompromisu mezi těmito krajními polohami, což je záležitostí vedení každého města či správce těchto zařízení. Jak stanovit ceny pronájmů či vstupného, aby byly dostupné téměř všem příjmovým vrstvám obyvatelstva a zároveň aby nebyly až přemíru ztrátové?

1.4 Výzkumný problém

Problematika tvorby prostorových podmínek pro pohybové nebo sportovní aktivity obyvatel ČR se může na první pohled jevit jako relativně samostatná a úzce vymežitelná oblast. Urbanismus jako multidisciplinární obor je „zodpovědný“ za prostorové uspořádání města, tím pádem i vhodné podmínky pro realizaci pohybových aktivit občanů. Právě proto je i na prostorové podmínky pro sport nevyhnutelné nahlížet z perspektiv mnoha vědních disciplín.

Již Sallis et al. (2000) vymezili pět fundamentálních determinant pro pohybové aktivity: demografické a biologické; psychologické – kognitivní a emocionální; chování a dovednosti; společenské a kulturní; vnější životní podmínky – prostorové a materiální. Jürimäe a Jürimäe (2001) pojednávají o tzv. ekologických determinantech, kam zařazují prostorové, materiální, bezpečnostní a klimatické podmínky. Zejména vnějšími podmínkami – prostorovými, potažmo materiálními – se zabývá tato monografie.

Především zahraniční výzkumy upozorňují na prostorové i materiální podmínky jakožto jeden z nezbytných předpokladů pro realizaci sportu či pohybových aktivit (Morrow 2001; Pikora et al. 2002; Rütten a Abu-Omar 2004; Timperio et al. 2004; Hume et al. 2005; Duncan et al. 2005; Trayers et al. 2006; Boarnet et al. 2011; Fairclough et al. 2012; MacIntosh a Harris 2017; Orstad et al. 2017; Sullivan et al. 2018).

Tím, jak je fenomén sportu nezpochybnitelným celospolečenským jevem, je zároveň determinován, ale i naopak ovlivňuje dění ve společnosti. Hojnost a kvalita sportovní infrastruktury též velmi úzce souvisí s politikou, a to na všech úrovních. Pro pořádání vrcholných sportovních akcí jsou často nutné vládní garance, např. již při kandidatuře na olympijské hry. To samozřejmě obnáší mj. příslib adekvátní sportovní infrastruktury. Na komunální úrovni jsou politické procesy jedním z nejvýznamnějších faktorů rozvoje a údržby sportovišť v dané lokalitě (např.

Houlihan a White 2002). Jedním z důkazů je zvýšená frekvence obnovy a výstavby sportovní infrastruktury v době před volbami, zejména těmi lokálními. To se týká hlavně slavnostního otevření pro obyvatele obcí a měst provázaného s předvolební kampaní potenciálních kandidátů do volených orgánů. Vzorem pro národní politiku v oblasti přehledu o stavu sportovních zařízení může být ze zemí EU především Francie a Finsko. V těchto zemích funguje velmi propracovaná interaktivní databáze sportovišť. V České republice na centrální úrovni zatím něco obdobného chybí.

Téma sportovních zařízení, tedy problematiku prostorových podmínek pro sport v ČR, lze označit za nedostatečně probádané. Není známa důvěryhodná celostátní pasportizace sportovních zařízení a ploch, která by mapovala všechna sportoviště, a to z pohledu vlastníka nebo provozovatele daného zařízení. Existuje pasportizace a statistika zařízení v rámci České unie sportu (ČUS, dříve ČSTV) a částečně školních tělovýchovných zařízení. Ale zcela postrádáme ucelený přehled o podílu privátních sportovních zařízení v rámci celku. Tato sportoviště nabývají postupem doby stále podstatnějšího významu v ucelené nabídce sportovních možností. Logicky především ve větších sídelních celcích a turistických oblastech.

Taktéž aktuálním tématem je urbanistický ráz českých měst a obcí, jež po roce 1989 prošly obvykle velmi dynamickým vývojem. Což se dotýká obzvláště blízkého okolí největších českých a moravských měst. Kvalita urbanistického řešení souvisí mj. s dostupností občanské vybavenosti. Sem přirozeně spadají též objekty a prostranství pro realizaci sportovních a pohybových aktivit. Nehledě na podporu aktivní lokomoce v podobě bezpečných chodníků či cyklostezek.

Zkušenosti ukazují, že všeobecným problémem českého prostředí je neefektivní kooperace mezi různými subjekty a orgány na všech úrovních. Mnoho informací a podkladů existuje, ale často nevíme, kde je vyhledat, příp. jak s nimi naložit ve smyslu implementace do dobře fungujícího systému. To platí i v oblasti sportovní infrastruktury, kde je např. obtížné sledovat dohromady veřejný a privátní sektor. Jak je již zmíněno výše, zejména ve velkých městech sehrává privátní sektor důležitou a nezastupitelnou úlohu v nabídce sportovního a rekreačního využití. I proto se ukazuje jako velmi žádoucí nahlédnout na problematiku tvorby prostorových, potažmo materiálních, podmínek pro pohybové aktivity perspektivou těchto oborů – historie, sociologie, urbanismus a územní plánování, ekonomie, management a marketing. Samozřejmostí je pohled z hlediska školní tělesné výchovy. Proto se chceme pokusit

syntetizovat jejich současný stav vědeckého poznání do kompaktnějšího celku.

Problém komplikuje samotná podstata sportu jako „integrovaného“ společenského jevu. Tudíž do něj vstupují téměř všechny vlivy naší společnosti, které můžeme rozdělit do dvou základních rovin. První z nich jsou de facto dané trvalé atributy, jakými jsou demografická struktura obyvatelstva, genderové hledisko, míra urbanizace, vzdělání či socioekonomický status. Druhá kategorie obsahuje proměnlivé celospolečenské atributy typu: stav ekonomiky, finanční náročnost energetických vstupů atd., ale třeba i počasí. Přičemž v ČR, dle výzkumů, dříve platila velká citlivost na cenu vstupů do sportovních zařízení (sledováno u plaveckých bazénů a ledových ploch; Novotný 2000).

Role veřejné správy v oblasti sportovních zařízení principiálně stoupá s počtem obyvatel dané lokality, je zde totiž méně vhodného přírodního prostředí pro provozování sportovních aktivit (např. Markupová 2018). Navíc je tu i více rizikových faktorů, jakými jsou různé druhy znečištění, pestrá skladba obyvatel, různé druhy obytných zón, průmyslové zóny, frekventovaná doprava apod.

Města spravují vybraná sportovní zařízení. Nicméně zůstává otázkou, jaká zařízení z veřejných zdrojů budovat, podporovat a které oblasti mají být ponechány jiným subjektům – sportovní kluby, soukromé firmy, školy.

Problémem se pak jeví rozpor mezi dotovanými sportovními zařízeními zřizovanými obcí a nedotovanými soukromými sportovišti. Je zjevné, že privátní subjekt má lépe rozvinuté marketingové nástroje. Navíc většinou buduje sportoviště s cílem zisku a pro konkrétní (lépe movitou) cílovou skupinu. Většinou pouze ve vybraném sportovním odvětví – tenis, squash, fitness, lezecká stěna, golf, sjezdařský lyžařský areál atp. Cíl města či školy je v tomto ohledu jiný, a to zajistit podmínky pro pohybové aktivity široké populace. Tzn. budovat dostupná sportovní zařízení nejlépe za minimální vstupné, což často znamená dotovat provoz. Jakým způsobem by mělo město tvořit marketingovou a provozní strategii svých sportovních zařízení?

Obecně lze domnělé bariéry většího zapojení do sportovních aktivit vyjmenovat takto (Bunc 2009): „nemám čas; je špatné počasí; nevím jak; nemám kde; je to nebezpečné“. Mezi další je možné zařadit např. finanční náročnost určitých sportů (Flemler a Vodičková 2016). I na tyto problematické body se budeme snažit hledat odpovědi v předkládané monografii.